

KMOTR (37) *sb m*

o jasne.

sg *N* kmotr (13). ◇ *G* kmotra (3). ◇ *A* kmotra (1). ◇ *I* kmotr(e)m (3). ◇ *V* kmotrze (1). ◇ *pl N* kmotrowie (3). ◇ *G* kmotrów (3); -ów (1), -(o)w (2). ◇ *A* kmotry (6). ◇ *I* kmotry (2). ◇ *L* kmotrách (1). ◇ *V* kmotrowie (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Chrzestny ojciec (w stosunku do chrzczonego dziecka, jego rodziców lub kobiety, z którą trzyma dziecko do chrztu), w pl: rodzice chrzestni; compater Mymer¹, BartBydg, Cn; fideiussor, sponsor Cn (37) : Compater. Gefater. Kmotr. Mymer¹ 37v; BartBydg 253; RejKup v2; Ták yáko ná krzcye pirwffym według flow kápłaná y inflych kmotrow/ obycał sie wyárować pokus złych GliczKsiąż L3v; BielKron 300v, 350v; BiałKat 186; KuczbKat 130 marg; KMotrowie wiele nie Bog winni mu zołtáli/ Ze mu imię szalone bez potrzeby dáli PaprPan O4v; KarnNap B3v, B4; SarnStat 688; KmitaSpit B; A rzędzichá fię głupftwem Gołpodárskim ciełzy/ Y ná Krzciny fię prośić Páná Kmotrá śpiełzy. KlónWor 60, 60.

kmotr komu (2): SkarŻyw 452; Item, iżem mu był compater kmotr, dowodzi ztąd, iżem mu nie mógl być świadkiem. SarnStat 1265.

kmotr czyj [w tym: ai poss (2), pron poss (2), G sb i pron (2)] (6): UstPraw C4v; A Krol Swátopłuch z Boiárynem Rułkim był iego kmotrem. BielKron 322; Przeto muśi przede drzwiami przyięcia do Kościóła przez Kmotry łwoie łzukác. KarnNap B3v, B4v; SarnStat 578, 688.

Zwrot: »w kmotry brać, [uprosić]« (1): Więć y to niezłáchetna żóná weń wmowiła/ Iż łobie w Kmotry bierze onego czuryłá. KlónWor 60; [ledwie że/ ktorá bábę w kmoszki iáko mowiá/ álbo džiádá w kmotry łobie vprośić małz. GrzegŻarnPos 1597 458v (Linde s.v. kmoszka).]

Szeregi: »kmotr a (i) kmotra (a. kmoszka)« (2): Ná krzcie dofyć ieden kmotr á iedná kmotrá. BielKron 149v; SarnStat 599.

»krzesny (a. krzielny) ociec, (albo) kmotr« [szyk 3 : 1] (4): (marg) O Krzełnych oycach álbo Kmotrach. (–) Teraz ie zowá oycy Krzełnymi álbo Kmotry/ á przed tym od łtárych Doktorow półpolitym przezwiłkiem podeymáczámi/ rękoymiámi/ álbo przyrzeczníkámi zwáni bywáli. KuczbKat 130, 130; SarnStat 599.

W przeni (3) :

kmotr czemu (1): Iełliś nie łotrem/ Bądź cnocie kmotrem. RejZwierc 238v.

Zwrot: »w kmotry prośić« [szyk zmienny] (2): (did) Doctorowie przeć ydą: (–) [...] Nietrzeba náłz wkmotry profyć. Bo będzie pewnie bączymy Pyrwey pogrzeb nyzly chrzcyny. RejKup g2, Gv.

Przeni: pogard. O ludziach zaprzyjaźnionych i związanych wspólnymi interesami (5) : Mowiác wey myli kmotrowie [kupiec i pleban] Thoć oba fylny Lotrowie. RejKup h7v, 16v, n5v; POnęcił sie ieden kmotr do łwego łáliádá/ Y zówždy do nich tráfiał práwie do obiádá. RejFig Ee2v, Ee2v.

Synonimy: kum, »krzesny ociec«, podejmacz, przyrzecznik, rękojmia.